

II.

Czetz tábornok azután átlátogatott Londonba, ahol részt vett a magyar emigráció — 1851 október 18-i — ülésén, amelyen elhatározták a Kiutahiából Southamptonba érkező

Ács Tivadar

Kossuth ünnepélyes fogadtatását. Kossuthtal való találkozás alkalmával megbizta őt egy népfelkelési terv kidolgozásával. 1854-ben Klapka tábornokkal Törökországba utazott, azt remélve, hogy örmény néprokonai segítségével megfelelő létalapot sikerül biztosítani magának.

Eredmény nélkül tért vissza Európába és Svájcban a Mount-Cenis-i alagút építésénél kapott megfelelő állást. 1858 május 13-án ott volt az angliai Eywoodban az Észak-amerikából ott azilumot kapott Mészáros Lázár halálos ágyánál. Itt ismerkedett meg a vendéglátó Lady Langdale — Oxford utolsó grófja — családjával, akik tengeri utazásra invitálták Portugáliába és Spanyolországba. Sevillában meglátogatták Manuel O. Rozast, Argentina harminc éven át volt diktátorát, aki a caserosi csatavesztés után itt töltötte emigrációs éveit. Sevillában ismerte meg Czetz Rozas unokahugát, akit később feleségül vett. De a kötelesség — Klapka hívó levelének formájában — visszaszólította 1859-ben Genovába, hogy rész vállaljon az olaszországi magyar légio megszervezésében, majd Bukarestbe küldték a havasalföldi és moldvai magyar légiók megszervezésére. Galaczon érte III. Napoleon és Ferencz József villafrancai béketalálkozásának híre. Ugyanazzal a hajóval tért vissza, majd Sevillába sietett és fiatal feleségével Buenos Airesbe.

Itt örömmel fogadták a jól képzett katonatisztet. Előbb Paraná városban felállította a térképészeti intézetet, megkezdte és befejezte Argen-

tina feltérképezését. 1867-ben Solano López paraguayi diktátor ellen vezetett háboru szervezője. 1869-ben a déli határok védelmét bízta rá a soha le nem győzött araucan-indiánok tul gyakori betörései ellen. Ez alkalommal együttműködött a történelmi nevű Mansilla tábornokkal. Argentína nagynevű elnökei, Bartolomé Mitre és az öt követő Sarmiento teljes bizalmát bírta. Közben rábízta a katonatiszt képzést. Növendékei közül több köztársasági elnök került ki, mint például Justo tábornok, aki kegyeletesen emlékezett meg róla.

Eközben irányította Entre Ríos-provincia vízrajzi rendezését. Sokoldalú munkát végzett az argentinai pedagógusok képzésében.

Ápolta az óhazával is a kapcsolatokat, főleg mint a kolozsvári Honvéd Ereklyemuzeum diszelnöke.

Ez az örökké tevékeny ember 1904-ben hunyt el.

Don Hugo Boatti Ossorio budapesti bemutatkozó beszédében bizonyára gondolt a Buenos Aires-i régi angol temetőben nyugvó Asboth Sándorra, az északamerikai polgárháboru hőrszára, Mayer Elemérre, Santa Cruz kormányzójára, az amerikai felszabadító háborúk nagy hőisére, az irodalmárjára, Lincoln-család önzetlen barátjára, Mayer Moriczra, Klapka tábornok 1866-ik évi légiójának parancsörtszjtjére, Argentína nagynevű közigazdájára és a többi jelentős magyarra, akik ezekben az évtizedekben igyekeztek gazdaggá és kulturálttá tenni a nagy délamerikai republikát és a még régebbiekre, az egyetemet alapító Orosz Lászlóra és nagyszombati társaira.

Czetz tábornok öreg napjaiban spanyol nyelvű önéletrajzot írt, amelyet Célia leánya, majd unokája, a Carranza-család őrzött. Annak idején bő ismertetéseket adtam belőle. A kézirat pár éve a budapesti Széchenyi Könyvtár birtokába jutott és kiadásra vár.

